

Oskar-Pelle

Eller som han var döpt Johan Oskar Pettersson var född den 8 oktober 1882 i en statarstuga på Sanda i Österhaninge under arrendatorn Anders Cederström. Han var äldste son till statdrängen Johan Olof Pettersson, f 1856 och dennes hustru Emma Matilda Åkerberg, född samma år, båda i Österhaninge. Han får 1884 en bror Johan Arvid.

Familjen flyttar 1890 till Åby i Västerhaninge där Ribbybonden J.A

Pettersson arrenderar prästen Fahlborgs ägor. Brodern Arvid flyttar 1899 som dräng till Fredrik Westerberg på Ribby. Föräldrarna och Oskar flyttar år 1900 till Ribbylund och J.A. Pettersson.

Oskar flyttar sedan 1903 ensam tillbaka till Österhaninge, nu till Husby, men är åter på Fors i Västerhaninge efter ett år och gifter sig 1904 med pigan hos Robert Hallberg på Ribby, Alma Nilsson, f 1883 i Västerhaninge. De får barnen Tora Sigrid 1905, Karl Oskar 1906, Johan Arvid 1908 och Ester Kristina 1910.

Familjen flyttar nu till Årsta i Österhaninge år 1914 där sonen Johan Arvid avlider 1919 och Tora Sigrid flyttar till slottet som husjungfru 1922. Här på Årsta får man 1925 ytterligare en son, Gunnar Erik, född i Maria. År 1927 flyttar man till Samuelsen i Västerhaninge. Sönerna Karl Oskar och Gunnar Erik och dottern Ester Kristina kommer med. Karl Oskar flyttar

1928 till snickare Forsberg i Tungelsta men vidare till Adolf Fredrik år 1929, och Ester Kristina tar tjänst i Katarin 1928.

Oskar Pelle försörjer sig som diversearbetare i Västerhaninge fram till sin död 1951, hustrun Alma avlider 1960.

Folkhögskolelärare Anton Sörlin som byggt en villa intill sin arbetsplats beskriver Oskar-Pelle på ett kärleksfullt och mustigt sätt i sin bok "Villa på landet", läs här:

— *Vi måste ha flaggstång, sade min hustru en dag på vårkanten. Alla har det.*

— *Ja, det är ju inte något starkt argument, svarade jag.*

Egentligen har jag aldrig varit förtjust i detta outhärliga attribut till den svenska villan. Kanske är det något vykortsaktigt sött över stugan med den blågula duken fladdrande mot en solig sommarhimmel, sekelslutsidyllen med Jenny Nyströms signatur, eller är det grosshandlarvillan och punschverandan med Carlshamns flagg och svenskhetens symbol över det hela, som spökar i mitt minne.

— *Men det är väl trevligt att ha en flagga, när det är högtid. Den skulle piffa upp hela stället.*

— *Vi ha ju en hel skog av stänger omkring oss. Se dej om bara. Grannarna har och överallt i byn står dom. Är det så nödvändigt att tränga in en till mellan dom?*

— *Ja, det är väl inte så säkert dom hissar flagg, när det är din födelsedag, fortsatte Elsa. Vi vill ha en för vårt eget behov.*

När Elsa vill ha igenom några av sina privata önskningar, använder hon gärna pluralformen av första personens personliga pronomen. Vi beslöto alltså att sätta upp en flaggstång. För detta ändamål engagerade vi Oskar-Pelle. Han hette egentligen Oskar Pettersson, men det var högst få som kände honom under det namnet. Oskar-Pelle är diversearbetare med grävning som specialitet. Ingen visste, hur många kilometer diken och rörledning han hade grävt i sina dar. Han kunde dessutom det mesta av allt annat arbete och hade egenhändigt byggt sig en stuga i kanten av en skogsbacke. Där levde han sitt slitsamma liv tillsammans med sin lika slitstarka gumma, som brukade gå i husen och städa.

Han kom vandrande en dag med spaden på axeln, liten mager och kutig gubbe med krokiga knän, förvärkta, knotiga händer och en hy som gammalt pergament. Ett par små, pigga ögon gömde sig någonstans bland alla rynkorna. På huvudet bar han en hatt, som varit med så länge jag minns och i alla väder.

— *Jaha, gödda Sörlin, var ska vi ha stånga någonstans, hojtade Oskar-Pelle med sin höga, gälla stämma*

Vi skakade hand och jag förklarade, hur vi ville ha det.

-- *Jaha, det blir bra de, Sörlin. De ska bli jäveln så fint och inte sk inte stå på, förrn vi har stånga oppe.*

Han skar med några vana rörelser upp en liten fyrkant av gräsmattan och lade försiktigt upp torven bredvid. Några minuter senare var han redan ett par spadtag nere och jorden flög upp som vid ett vulkaniskt utbrott och lade sig i en prydlig vall runt gropen. Jag hade aldrig förr sett en människa hantera spaden med en sådan snabb, maskinmässig precision. Och under hela tiden ackompanjerades arbetet av en monolog med det mustigaste ordval vi hittills hört inom ligusterhäcken.

— *Jävla hårt här, Sörlin, ta me helvete, rena cementen, fan! Här behövdes dynamit, Sörlin, jäveln i de. Men vi ska nog fan klara öppet. Har Sörlin en skvätt vatten? En blir fan så törstig, de är varmt i da, Sörlin.*

Folk gick förbi på landsvägen, stannade ett ögonblick, logo och gingo vidare.

— *Jaså, Oskar-Pelle är hos Sörlin i dag!?*

Medan jag satt vid mitt skrivbord, kunde jag höra, hur Oskar-Pelle svor och trätte på materien och under lektionerna måste vi stänga fönstren, då eleverna med större intresse och förnöjelse åhörde hans hårresande dispyter med den hårdpackade, senglaciala sanden än magisterns utläggningar.

Men gropen var snart färdig och sen vidtog gjutningen av sockeln. Två, tre meter långa bitar stadig järnvägsräls restes på ända i gropen och betongen fylldes kring dem under ideligt kontrollerande av lodlinjen med vattenpasset.

Till slut stodo de där emellertid, pekande rakt mot zenit och endast en sista avputsning återstod. Jag ser ännu hur Oskar-Pelle under de vildaste förbannelser kröp i gräset runt sockeln och med putsleven formade den till ett mästerverk av precision och skönhet. Och jag förstår nu att hans våldsamma språk bara var en hyperkritisk konstnärs reaktion mot verkets förmenta ofullkomlighet.

Oskar-Pelle ägde liksom Millimeter-Kalle, en personlighet, som jag skall presentera lite längre fram, min oreserverade beundran. Hans yrkesskicklighet var utan vank, hans arbetsförmåga fantastisk och hans vilja att hjälpa, uppseendeväckande i en bortskämd och egoistisk tid. Hans arbetsdag stannade aldrig vid de heliga åtta timmarna och hans taxa hade intet som helst sammanhang med avtal, ackord och annat påfund. Inga paragrafer och bestämmelser gällde i hans lilla värld, bara hans eget förnuft och hans enkla rättsbegrepp.

Jag har förut nämnt, att Oscar-Pelle ägde en stuga. Den var välansad och rejält byggd, eftersom han gjort den själv från grunden till skorstenen. Men han var missnöjd med några detaljer och beslöt därför att riva den och bygga en ny. Det var i byggnadsregleringens och bostadseländets tid och man avrådde.

- *Är du tokig, Pelle? Riva ner ett bra hus. Bygg ett nytt bredvid det gamla då!*
 - *Nej, helvete! Ho ä inte bra, stugfan. Å ja behöver virket till den nya.*
 - *Du får inte byggnadstillstånd! Och arbetstillstånd . . .*
 - *Byggnadstillstånd? Vafan ä dä? Å arbetar gör ja så mycke ja vill.*
- Tillstånd — jävla skitprat!*

Oskar-Pelle började gräva grunden till det nya huset. Om några dagar kom tre herrar på besök. Det var byggnadsnämnden. Men här stötte den på övermakten.

— *Pettersson har ju inte sökt byggnadstillstånd. Och inte visat några ritningar heller.*

Oskar-Pelle reste sig ett ögonblick, stödde sig mot spaden och spottade.

— *Det ger ja fan i! Ritningar? Ja bygger, som ja vill. Ja har byggt på den här tomten förr utan att de har angått nån. Å de gör de inte nu heller.*

Och han började gräva igen. Diskussionen var slut. De tre skakade på huvudet och gingo. Men de kommo igen. Då hade Oskar-Pelle gjutit grunden och höll på att resa stommen.

— *Hörnu, Pettersom, han får inte bygga här. Det måste vara tillstånd.*

— *Tillstånd! Ä de inte min tomt kanske? Å mitt virke! Å bygger gör ja själv.*

Oskar-Pelles ögon började blänka olycksbådande. Han tyckte väl att skämtet nu gick väl långt.

— *Bygget är olagligt. Ni måste stoppa. . . Oskar-Pelle höll sin skarpeggade yxa i handen.*

Han gick några steg mot nämnden och den retirerade lika många steg.

— *Nu säger ja bara en sak. Ge er iväg! Å kom inte igen! Ja har inte tid med sånt här käbbel. . .*

Hans röst var dämpad och det var väl det ovanliga i tonfallet som kom byggnadsnämnden att göra det enda riktiga. Att försvinna. Och Oskar-Pelle byggde vidare på sin stuga. Till hösten skulle den vara färdig. Han och gumman skulle få det skönt till vintern.

Han drömde om en vattenledning. Det fanns inte i det gamla huset. Och så kallare med centralvärme. Det behövdes lite bekvämligheter på gamla dar. Han var snart 70 nu.

Men det var som om det inte gick så bra att arbeta om kvällarna längre. Och inte gick det så lätt att komma upp om rornarna heller. Magen krånglade och värken gav honom ingen nattsömn.

- *Du ä inte kry, de ser ja, sade gumman. Du borde gå te doktorn.*
- *Ä, skit, ja ä bara lite trött. När de här blir färdigt ska ja vila opp mej.*

Oskar-Pelle fortsatte som vanligt. Lade in golv och spikade papp på taket. Men till tegeltäckningen måste han ta hjälp. Då gick han till doktorn. Denne såg allvarlig ut, då han slutat sin undersökning. Det blev nog ingen annan råd än att fara in till sjukhuset för noggrannare diagnos.

När Oskar-Pelle kom tillbaka från lasarettet, var han på det klara med en sak. Det skulle stå hårt åt, om han skulle hinna med bygget till julen. Hans enda önskan var nu att få leva så länge, att han fick se stugan färdig. Men han arbetade i allt långsammare tempo, gick med allt tyngre steg och blev allt magrare. Han måste till sin grämlse ta hjälp till än det ena än det andra. En rörmokare fick bistå honom med det angelägnaste — vattenledningen. Oskar-Pelle slutade upp att äta och måste inta sängen i sitt nya hus. Därifrån ledde han de sista arbetena.

I början av december var allt färdigt och köket stod skinande och blankt med sin rostfria diskbänk och sina förnicklade vattenkranar. Det var ett stort ögonblick, när vattnet första gången släpptes på. Oskar-Pelle låg i sängen i rummet bredvid och lyssnade. Men han hörde inte bruset.

Gumman hjälpte honom upp i sittande ställning och han satte handen till örat. Ett leende spred sig över det grå, infallna ansiktet.

--Nu hör jag, viskade han och föll tillbaka mot kudden.

Målet var nått. Och enkelt och lugnt som han levat, mötte han döden.

En vecka före jul följde vi Oskar-Pelle till kyrkogården. Lagens väktare och paragrafryttare saknade honom kanske inte. Han var en protest mot förmyndarskap och likriktning. Men vi andra sörjde inte bara en oersättlig arbetare utan också en människa, som helt bar sin egen signatur. Och livet hade blivit en nyans gråare.